

УДК 36.364

ЛОКАЛЬНЕ ПАРТНЕРСТВО ЯК НОВЕ ПОЛЕ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ГУМАНІТАРНИХ НАУК

Анна Каніос

У статті розглядається питання локального партнерства як нової форми інтердисциплінарної співпраці та альтернативного підходу до розв'язання соціальних і освітніх проблем на локальному рівні. Авторка звертає увагу на необхідність використання всіх державних, міждержавних зв'язків і можливостей, що виникли завдяки процесам глобалізації та європейської інтеграції, для розв'язання місцевих проблем. Наголошено на важливості підготовки кадрів, здатних реалізувати ідею локального партнерства.

Ключові слова: локальне партнерство, локальний розвиток, локальне середовище, активізація.

Відійшли у минуле часи, коли розв'язанням кожної освітньої, соціальної й економічної проблеми окремо займалася спеціальна установа, а спеціалісти з інших сфер навіть не здогадувалися про діяльність своїх колег. В епоху інформаційного суспільства, коли різні думки й ідеї переплітаються, єдиним способом ефективної суспільної діяльності, спрямованої на підвищення ефективності освіти, є цілісний і різносторонній підхід до розв'язання проблем.

Безумовно, новим шляхом розв'язання освітніх проблем є соціальне партнерство. Рушійною силою розвитку ідеї партнерства у Польщі були процеси європейської інтеграції та глобалізація. Надання допомоги регіонам з недостатнім рівнем фінансування у рамках європейської регіональної політики, у якій освіта посідає ключову роль, базується на принципах взаємодопомоги і партнерства [1, с. 10].

Серед польських дослідників проблеми активізації локальних спільнот однією з перших була Хелена Радлінська (1935). На її думку, «середовище – це сукупність умов, у яких проживає особа, і чинників, що постійно або довгий час впливають на неї, [...] це сукупність природних, культурних і особистісних явищ» [14].

Дослідниця визначила три типи середовищ :

- безпосереднє середовище (вузьке) і опосередковане (просторово ширше);
- об'єктивне середовище (інституції) і суб'єктивне (відчутні впливи);
- матеріальне і нематеріальне середовище (звичаї, традиції, вірування, ідеї тощо).

Х. Радлінська вважала, що для змін у середовищі людини необхідними є так звані *суспільні сили*. Суспільні сили, за Радлінською, це «сукупність певних чинників і цінностей, що функціонують у середовищі у вигляді особистісних або спільних, явних або прихованих здібностей, які виражаються у діяльності»

[15, с. 33].

Згодом поняття *суспільні сили* почало функціонувати також у мові суміжних дисциплін, наприклад, соціології виховання, соціальної педагогіці чи соціальної роботі. Значну увагу пошукам шляхів пробудження *суспільних сил* приділив А. Камінські [6], асоціюючи *сили* з груповою активністю дітей та молоді. У своїх працях прояви суспільних сил у великих містах досліджувала І. Лепальчик, а пізніше Е. Тремпаля [20], який вивчав шкільне середовище і діяльність так званих непрофесійних вихователів.

Цій проблемі впродовж останніх років приділяють значну увагу соціальні педагоги, а саме: Е. Мазуркевич, Е. Маринович-Хетка [11], Б. Смолінська-Тайс [17], С. Вавринюк [21] та А. Олубінські [12].

Водночас питанням організації роботи у середовищі займалися соціологи: Ф. Знанецький, Й. Халасінські. Досліджувати цю проблему продовжують К. Вудз [24], Й. Шмагальські [19], Й. Кшишковські [10].

Провідним фахівцем, який займається у Польщі дослідженням *середовища*, а також питанням організації у ньому соціального партнерства, є згадана вище Казимира Вудз. На її думку, визначення поняття «*середовище*» у соціальних науках є нелегким завданням. Вона визначає так зване «суміжне» середовище та оточення. «Суміжне» середовище охоплює ті явища, предмети і осіб, які безпосередньо мають вплив на самопочуття і поведінку людини, а оточення, у свою чергу, – це все те, що визначає природні, суспільні чи культурні рамки життя багатьох людей чи груп [24, с. 60].

У галузі соціальної політики проблемою партнерства займаються К. Гломбіцька та М. Гревінські [3]. Теоретичним підґрунтям проблеми партнерської співпраці є концепція плюралізму. Поява концепції плюралізму означає ведення соціальної та освітньої політики за підтримки різних суб'єктів: державних, приватних та неурядових організацій. Особливістю цієї концепції є відхід від реалізації соціальної та освітньої політики тільки через державні установи; важливим є залучення до розв'язання проблем неурядових організацій, міжнародних установ і самих бенефіціарів [3, с. 43].

Метою статті є розширення знань про локальне партнерство у полі освітніх змін як певний феномен у педагогічних, соціологічних і політичних науках та соціальній практиці.

Поняття «*партнерство*» можна розглядати у багатьох значеннях: зважаючи на його організацію, суб'єкт, об'єкт, сферу застосування, функції і т.д., на практиці існують різні інтерпретації поняття і його проявів [7].

Найчастіше поняття партнерство пов'язують з такими термінами, як співробітництво, участь, співпраця та інтеграція. Партнерство також асоціюють з виконанням конкретних ролей та завдань [16]. У соціології партнерство вважають моделлю стосунків між двома суб'єктами, яка включає взаємодію і співпрацю, рівність прав і обов'язків, повагу та толерантність до автономії і відмінностей партнера. У ринковій економіці партнерство як формула діяльності охоплює всі види відносин: починаючи від економічних (наприклад, міжсекторні зв'язки) і до взаємодії на регіональному рівні (наприклад, співпраця між органами місцевого самоврядування) [7].

На думку Й. Кшишковського та М. Маркса [9, с. 19], сьогодні відносини

між органами державної влади, громадянами й освітніми та іншими інституціями зазнають змін: відбувається перехід від трансакційної моделі до партнерської. Локальне партнерство – це специфічний тип зв'язків і відносин, що виникає у результаті співпраці суб'єктів певного середовища. Мережа співпраці створюється на основі інтересів так званих зацікавлених осіб чи клієнтів, працівників, закладів-партнерів та місцевих громад.

У політиці структурних змін Європейського Союзу партнерство розглядається як «включення у процес прийняття рішень та їх реалізації органів місцевого та державного управління, а також установ регіональних і місцевих громад, які краще знають потреби та можливості свого регіону. Це один із принципів реалізації структурних фондів» [4, с. 11]. Партнерство в освіті – це узгоджена діяльність окремих осіб і організацій, що представляють державний, приватний і громадський сектори, які беруть участь у добровільних взаємовигідних новаторських ініціативах для досягнення спільних соціальних і освітніх цілей шляхом об'єднання своїх ресурсів і знань.

Ключовими засадами системи, базованої на партнерстві, є: визначення стратегій діяльності задля освітнього розвитку регіону, досягнення максимальних навчальних результатів, уникання дублювання ініціатив, генерування інноваційних ідей, прийняття рішень, які стосуються вибору та реалізації проектів, реалізація комплексних і цілісних програм [7].

Поняття «партнерство» є багатозначною категорією, яка стосується різних аспектів. Партнерство як поняття, що охоплює певні прояви людського співіснування, зазвичай уживається у безпосередньому відношенні до осіб, які пов'язані між собою конкретною діяльністю, і залежно від характеру цього зв'язку називаються партнерами.

Сьогодні у науковій літературі не існує єдиної дефініції терміна «*локальне партнерство*». Це пов'язано з багатомірністю і різноманітністю форм партнерської співпраці. Але можна спробувати визначити це поняття на основі спільних рис, характерних для різних його форм. Партнерство, як правило, визначається як площина співпраці між різними суб'єктами, які разом, систематично і постійно, використовуючи інноваційні методи і засоби, планують, проектують, упроваджують та здійснюють конкретні заходи, ініціативи, що спрямовані на розвиток місцевого соціально-освітнього середовища та побудову локальної ідентичності (самосвідомості) членів певної спільноти [18, с. 10].

На думку К. Правельскої-Скшипек [13, с. 10], партнерство означає офіційні відносини між окремими особами або групами, при яких попередньо погоджені взаємні очікування і зобов'язання сторін. Основним його принципом є поділ як здобутків, так і ризиків. Бути партнером – означає мати фактичний вплив на прийняття рішень і нести відповідальність за їх реалізацію.

Партнерство – це угода між двома або більше сторонами, які співпрацюють для досягнення спільної мети. Партнери мають спільні права та спільні обов'язки, у випадку невиконання цих умов партнерство не працює [4: 9].

Партнерство та взаємодія іноді розглядаються як синоніми, але можна знайти відмінності між цими двома поняттями. Взаємодія визначається як короткострокова діяльність, яка не передбачає започаткування постійних

зв'язків між учасниками і, навіть якщо вона триває протягом тривалого часу, взаємовідносини сторін зазнають постійних змін. Партнерство є найбільш повною формою участі в житті суспільства. Його початком є проведення спільного аналізу та визначення ієрархії освітніх потреб або проблем, планування шляхів та способів їх задоволення [22].

Партнерство ґрунтується на тій zasadі, що лише комплексна співпраця (у широкому розумінні слова) різних організацій і секторів може призвести до появи ініціатив, які уможливають пошук цілісних, сміливих та новаторських рішень складних проблем. Досить часто виявляється, що окремі спроби різних партнерів та секторів розв'язати проблеми самостійно насправді виявляються неефективними. Спільні зусилля можуть дати набагато більший ефект, ніж сума індивідуальних дій. Побудова партнерської співпраці дає нові і кращі можливості розвитку. Окремі партнери, поєднуючи свої зусилля і потенціал, шукають способи використання спільних можливостей [10].

На думку Т. Казмерчак, партнерство можна розуміти як «перспективний спосіб надання допомоги місцевим громадам при вирішенні їх специфічних проблем. Представники місцевих органів влади, приватних компаній і позаурядових організацій у відповідь на підвищення тиску шукають альтернативні шляхи заохочення розвитку місцевої економіки та зайнятості. Партнерство розглядається як засіб максималізації мобільності, ресурсів і впливів; воно виявилось ефективним при реагуванні на кризові ситуації. Партнерство стало атрибутом ініціатив у сфері місцевого ринку праці та розвитку, до якого неодноразово звертаються країни ОЕСР (Організації економічної співпраці та розвитку)» [8]. Ця організація розглядає освіту як засіб підвищення рівня економіки.

Окремі партнери, діючи ізольовано один від одного, часто дублюють певні види діяльності або конкурують між собою, що призводить до неефективного використання їхніх ресурсів. Такі дії можуть спричинити ситуацію звинувачення інших і появу переконання, що за існуючі проблеми, хаос, відсутність піклування мають відповідати інші. Отже, важливою рисою партнерства є спільна діяльність, яка базується на взаємозалежності всіх сторін [4]. Вона активізує не лише окремих осіб, а також групи людей (мета діяльності). Своїм впливом може охоплювати діяльність, пов'язану з вихованням, соціальною допомогою, здоров'ям, дозволям, соціальним середовищем, а також професією (сфера діяльності). Партнерство розглядає людину як частину спільноти (контекст). Партнерство ініціює «процеси», що несуть допомогу, часто з елементом «самопомоги» [5, с. 13].

Види і форми партнерства. З огляду на шляхи здійснення партнерської діяльності можна говорити про так зване *координаційне партнерство (довгострокове)*, яке практикують у різних галузях. Особливістю такого виду партнерства є реалізація окремих завдань відповідними цільовими групами, які після завершення одного проекту приступають до виконання нового. Іншим видом партнерства є *виконавче партнерство (короткотривале)*, яке, зазвичай, встановлюється для реалізації однієї ініціативи у конкретній сфері та ліквідується після завершення завдання або проекту, задля якого воно було створене.

Характерними рисами *координаційного партнерства* є:

- здатність виконувати різні види діяльності в різних галузях;
- використання у будь-якій діяльності лише частини своїх сил і засобів;
- за реалізацію конкретних заходів або виконання певних завдань відповідають цільові (робочі) групи, до складу яких входять різні партнери;
- роботою цільових груп керують їхні керівники;
- діяльність усіх груп у рамках партнерства координує лідер;
- метою партнерства є довгостроковий і багатовекторний локальний розвиток.

Виконавче партнерство, як правило, має короткостроковий або середньостроковий характер. Зазвичай учасники реалізують один конкретний проект і припиняють спільну свою діяльність після його завершення. У ході реалізації цієї ініціативи використовують увесь свій потенціал, сили і засоби [5, с. 15].

Організації-партнери діють на основі спільних, самостійно розроблених колективних цілей, правил щодо прийняття рішень, завдань та заходів. Вимагається також (хоча і не завжди) спільне використання ресурсів. Такі відносини між партнерами можуть бути постійними або тимчасовими. Це залежить від форм партнерства, до яких належать: *мережі, коаліції і федерації*. Відмінності між цими формами партнерства ґрунтуються головним чином на видах взаємного впливу партнерів, цілях та діяльності. Цілі партнерства можуть мати різні ступені складності, від простого обміну інформацією і до складних завдань та спільних заходів, спрямованих на розв'язання освітніх проблем. Партнерство також може відрізнитися за ступенем інтенсивності зв'язків, які виражаються спільними цілями, завданнями, правилами, використанням ресурсів, а також рівнем формалізації.

Партнерство, при якому його члени співпрацюють на добровільних засадах, називаються *мережами*. Їх метою, як правило, є обмін інформацією. Партнери можуть брати або не брати участі у спільній діяльності, що не має значного впливу на існування партнерства. Моделі взаємодії і структури мереж є неформальними. У цьому випадку партнери майже не відмовляються від своєї автономії. Розподіл ресурсів, як правило, відбувається у формі обміну повідомленнями у вигляді звітів або оголошень. Такі партнерські відносини, зазвичай, не потребують окремо виділеного місця, офісу чи будинку. Одна організація може бути членом багатьох різних мереж без значного заангажування [5, с. 10].

Коаліція - це форма партнерства, яка характеризується більш тісними зв'язками і вищим ступенем формальності між двома сторонами. Завдання, які виконують партнери, виходять за межі простого обміну інформацією. Процес приєднання або відмови від партнерства є більш складним. Кожен партнер має погодитися на втрату частини автономії, що може вплинути на засади внутрішньої роботи. Від партнерів вимагається використання частини своїх ресурсів, наприклад, часу, коштів, роботи персоналу або обладнання. Партнерство такого типу є більш помітним завдяки очевидній структурі і діяльності.

Федерація – це партнерство, при якому учасники тісно пов'язані між собою, мають конкретну далекоюсяжну і складну мету спільної діяльності. Завдання, характер участі і підзвітність кожної зі сторін, як правило, вказані у юридичному документі. При такому співробітництві використання ресурсів може бути суттєвим, тому рішення про вступ або вихід із партнерства вимагає ретельного аналізу [5, с. 11].

На думку Й. Кшишковського і М. Маркс [9, с. 26], досвід багатьох гмін³ демонструє, що проблеми і труднощі, які постають перед місцевими громадами, можна розв'язати і подолати. Звичайно, це вимагає часу і терпіння, знань і усвідомлення того, що не лиш економічні та інфраструктурні чинники впливають на розвиток локальних середовищ, але і так званій «людський капітал». Звичайні люди і їхнє ставлення до власних проблем визначають темпи розвитку і можливість розв'язання соціальних проблем. Ключову роль у мобілізації місцевих громад мають відігравати заклади соціальної допомоги і місцеві неурядові організації. У своїй роботі їхні співробітники та волонтери повинні використовувати принципи найбільш ефективного методу соціальної роботи – роботу у громаді (про ефективність використання цього методу свідчить досвід інших країн і рекомендації Європейського Союзу). Безперечно, необхідною є відповідна підготовка соціальних працівників місцевого рівня та представників громадських організацій до вмілого використання методу роботи у громаді при побудові «соціального капіталу» мешканців конкретного середовища.

Діяльність місцевих громад стає умовою їх розвитку. Локальний розвиток – це результат діяльності, яка відбувається з доброї волі місцевих суб'єктів (органів самоврядування, освітніх інституцій, товариств). Їх ставлення і поведінка вказують на готовність узяти на себе відповідальність за долю місцевої громади. Слід зазначити, що в епоху глобалізації локальний розвиток не може спиратися виключно на внутрішні ресурси. Проекти, що реалізуються на місцях, повинні бути включені до міжнародної мережі зв'язків, які відповідають принципу: мисли глобально, дій локально [25, с. 410].

Місьцеве партнерство в цей час стає одним з основоположних принципів діяльності освітніх, економічних, соціальних організації та органів місцевого самоврядування. Принцип партнерства (разом із принципом субсидіарності) належить до основних принципів діяльності Європейського Союзу. Він також стає головною умовою міжсекторального співробітництва у Польщі. Слід підкреслити, що партнерство – це не лише підписані угоди. Воно має бути динамічним і базуватися на зв'язках, які виникли у процесі співробітництва між державним, приватним і суспільним секторами. У результаті такої співпраці мають виникнути соціальні вигоди, до яких можна віднести спрощення доступу до інформації для місцевих громад, збільшення інтеграції місцевих спільнот, зростання інноваційної діяльності, розвиток громадських ініціатив [25, с. 411].

Існує багато факторів і умов ефективності партнерства, але найважливішою з них є пошук людини, яка погодиться бути лідером і буде рушійною силою партнерства. Можна вказати на певні критерії визначення

³ гміна – одиниця адміністративно-територіального поділу Польщі – автор.

потенційного лідера партнерства: знання сфер реалізації цілей партнерства, досвід у реалізації аналогічних проектів у конкретній сфері, управління партнерськими фінансами. Це особливо важливе вміння у момент появи субсидій ЄС, яке може бути ключовим елементом такої діяльності. Зауважимо, однак, що партнерство не працює саме для себе. Воно завжди виникає з метою освітнього і культурного розвитку локального середовища і його спільноти. З цієї точки зору, важливим є вміння правильно визначити проблеми і потреби локального співтовариства [18, с. 56–59].

Отже, у статті визначено поняття «локальне партнерство», його типи, види та характерні риси. Підкреслено значення локального партнерства як нової рушійної сили і напряму освітніх змін у локальному середовищі. Узагальнюючи висловлені думки, слід підкреслити важливу роль освіти у професійній підготовці потенційних лідерів місцевих громад. Такі фахівці, крім глибоких знань про можливості розв'язання соціальних проблем, повинні мати знання про групові процеси та володіти навичками організації групової роботи (керівництво колективом, взаємодія із членами партнерства і жителями місцевих громад). Це мають бути люди з високим рівнем мотивації до діяльності та почуттям власної ідентичності з соціальним середовищем, у якому вони діють.

Список використаних джерел:

1. Geisler R., *Partnerstwo instytucji. Wprowadzenie*, W: P. Gogolok (red.) *Partnerstwo instytucji przeciw wykluczeniu społecznemu – analiza badawcza*, Rybnik: Administrator Projektu na Rzecz Rozwoju «Odziedzicz pracę», 2008 – S. 7–30.
2. Gnatowska G., Wejzman Z., *Partnerstwo*, Warszawa: Wyd. Centrum Wspierania Aktywności Lokalnej CAL, 2005 – 25 s.
3. Grewiński M., *Wielosektorowa polityka społeczna. O przeobrażeniach państwa opiekuńczego*, Warszawa: wyd. WSP TWP w Warszawie, 2009 – 448 s.
4. Hadyński, Kozera, Lipińska, Mizerska, Słodowa-Hetka, *Strategie zarządzania współpracą*, Poznań: Wyd. Akademia Rolnicza im. Cieszkowskiego w Poznaniu 2006 – 165 s.
5. Juros A., Biały A., *Diagnoza w zakresie współpracy instytucji rynku pracy oraz pomocy i integracji społecznej na rzecz rozwoju ekonomii społecznej na Lubelszczyźnie*, Lublin: Wyd. Lubelski Ośrodek Samopomocy, 2009 – 107 s.
6. Kamiński A., *Funkcje pedagogiki społecznej: praca kulturalna i socjalna*, wyd. II, Warszawa: Wyd. Państwowe Wydawnictwo Naukowe 1974 – 425 s.
7. Karwowski J., *Partnerstwo szansą rozwoju regionu*, Warszawa: Wyd. Instytutu Przedsiębiorczości i Samorządności, 2006 – 429 s.
8. Kaźmierczak T. *Partnerstwa lokalne: struktura, funkcjonowanie, styl działania*. W: T. Kaźmierczak (red.) *W poszukiwaniu strategii pobudzania oddolnego rozwoju społeczności wiejskich*, Warszawa: Wyd. Instytut Spraw Publicznych, 2008 – 252 s.
9. Krzyszkowski J., Marks M., *Partnerstwo międzysektorowe na rzecz aktywizacji klientów środowiskowej pomocy społecznej. Badania w województwie łódzkim*. W: *Twoja Wiedza – Twój sukces*. Wyd. OHP, 2006 – 168 s.
10. Krzyszkowski J., *Między państwem opiekuńczym a opiekuńczym społeczeństwem. Determinanty funkcjonowania środowiskowej pomocy społecznej na poziomie lokalnym*, Łódź, Wyd. Uniwersytetu Łódzkiego, 2005 – 371 s.
11. Marynowicz-Hetka E., Piekarski J., Cyrańska E., (red.) *Pedagogika społeczna jako dyscyplina akademicka : stan i perspektywy*. Łódź: Wyd. Uniwersytetu Łódzkiego, 1998 – 577 s.
12. Olubiński A., *Praca socjalna. Aspekty humanistyczne i pedagogiczne*, Toruń: Wyd. Akapit, 2004 – 263 s.
13. Praweńska-Skrzypek G., *Partnerstwo w realizacji projektów*, W: G. Praweńska-Skrzypek (red.) *Rozwój przez partnerstwo*, Kraków: Wyd. Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2008 – 67 s.
14. Radlińska H., *Stosunek wychowawcy do środowiska społecznego*, Warszawa, 1935.

15. Radlińska H., *Pedagogika społeczna*, Ossolineum, Wrocław – Warszawa – Kraków: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1961 – 415 s.
  16. *Słownik Współczesnego Języka Polskiego*, 1996.
  17. Smolińska-Theiss B., (red.) *Węgrów: siły społeczne małego miasta*, Warszawa, Wyd. Uniwersytet Warszawski, 1991 – 237 s.
  18. Sobolewski A., Krzewicka R., Och G., Olszowska-Urban J., Piekutowski J., Podławiak G., T. Sobolewski, *Przez współpracę do sukcesu. Partnerstwo lokalne na rzecz rynku pracy*, Warszawa: Wyd. ZWP MPiPS, 2007 – 95 s.
  19. Szmagalski J., *Teoria pracy socjalnej a ideologia i polityka społeczna : przykład amerykański*, Warszawa: Wyd. Uniwersytet Warszawski, 1994 – 197 s.
  20. Trempała E., *Pedagogiczna działalność wychowawców nieprofesjonalnych w środowisku lokalnym*, Bydgoszcz: Wyd. Uczelniane WSP, 1988 – 169 s.
  21. Wawryniuk S., *Siły społeczne wychowania w osiedlach mieszkaniowych*, Poznań: Wyd. Naukowe UAM, 1980 – 246 s.
  22. Woźniak Z., *Miedzy rywalizacją a partnerstwem, Bariery współpracy władz samorządowych z organizacjami pozarządowymi*. W: P. Gliński, B. Lewenstein, A. Siciński (red.) *Samoorganizacja społeczeństwa polskiego. Trzeci sektor*, Warszawa: Wyd. IFiS PWN, 2002 – S. 244–253.
  23. Wódz K., *Partnerstwo społeczne czyli jak budować kapitał społeczny w środowisku lokalnym*. W: B. Kożusznik, A. Wziątek-Staśko (red.) *Zarządzanie kapitałem ludzkim wobec wejścia Polski do Unii Europejskiej. Wybrane problemy*, Katowice: Wyd. Uniwersytetu Śląskiego, 2005 – S. 36–44.
  24. Wódz K., *Praca socjalna w środowisku zamieszkania*, Katowice: Wyd. Śląsk, 1998 – 159 s.
  25. Żabińska T., *Partnerstwo jako determinanta rozwoju turystyki w regionie*. W: A. Nowakowska, M. Przydział (red.) *Turystyka w badaniach naukowych*. Rzeszów: wyd. Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania, 2006 – S. 409–423.
-
-